

ЛІТЕРАТУРА:

1. Забужко О. Репортаж із зони зламаних хребтів (уривок). URL: <https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Константинова К. Творчість після повномасштабного вторгнення. URL: <https://zn.ua/ukr/ART/pismennik-oleksandr-mikhed-same-prokachanij-pismennitskij-mjaz-trimaje-mene-na-plavu.html> (дата звернення: 20.04.2023).
3. Михед О. Котик, Півник, Шафка [Текст] : повість. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. 72 с.

ДОСВІД СУЧАСНОЇ ВІЙНИ В УСНІЙ НАРОДНІЙ ТВОРЧОСТІ: ТЕ, У ЩО МИ ВІРИМО

Сеньовська Надія Леонідівна,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти;
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Нестайко Ірина Миколаївна,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Російсько-українська війна триває вже дев'ять років. За цей час (особливо після повномасштабного вторгнення) сформувався цілий пласт усної народної творчості, в якому наше суспільство фіксує досвід цієї війни. Зрозуміло, що об'єктивно вивчити та класифікувати сучасні (часто оновлені й переосмислені) фольклорні жанри можна буде аж після Перемоги. Але й аналіз «по гарячих слідах» дає можливість зробити цікаві висновки.

Насамперед, по-новому сприймаються та поширюються міфи. Зазвичай в межах фольклору вони визначаються як «стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичні оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот» [3, с. 819]. Вважається, що для наших предків міфи були формою взаємодії зі світом та способом його осмислення: «Міф – універсальна чуттєва дійсність, структурована за людським світобаченням, не ідентична довкіллю» [2, с. 538]. У таких текстах відображені вагомі для конкретного етносу сенси. Тобто, вони є моральною опорою: «Втрата міфу відповідає втраті сенсу життя» [2, с. 538]. Таким чином, сучасні міфи, у яких відображені наративи сьогоденної російсько-української війни, можна

тракувати як те, що підтримує наше суспільство. Доцільним видається виділити кілька ключових ознак таких нових міфів:

1. У центрі – значима, сакральна подія, основа світоглядних орієнтацій спільноти (*героїчна боротьба нашого народу в російсько-українській війні*).

2. Осмислення реальності відбувається через емоційно-чуттєві образи (*захисники – супергерої, ангели; нападники – кати, орки*).

3. Рефлексії стосовно подій міфу стають невід'ємною частиною культури (*з'явилося неймовірно багато пісень, картин, графіті, фільмів про ключові події й значення війни*).

4. Міф є опорою, об'єднуючим фактором для спільноти (*ця війна – героїчна, Велика Визвольна і ми всі разом маємо протистояти рашистам*).

На превеликий жаль, поки що не сформовано циклу, власне, оповідей-міфів. Однак, уже можна виокремити кілька коротких сюжетів:

1) про Матір-Землю, котра допомагає своїм дітям і варта того, щоб за неї боротися (*окупанти захворіли після перебування в Рудому лісі*);

2) про чарівних істот – дітей Матері-Землі, які допомагають безпосередньо (*відьми, духи природи, Бавовнятко*);

3) про предків, котрі підтримують своїх нащадків (*Змієві вали спинили російські танки; під час копання окопів українські воїни знайшли старовинну зброю*);

4) про спорідненість з тваринами (*це брати, яких необхідно захищати; воїни – наші котики*);

5) про невмирущого героя (*Привид Києва, захисники Азовсталі*).

Якщо у міфі ми фіксуємо те, у що віримо, що нас підтримує, то в героїчному епосі відтворюємо пережитий досвід, діяння наших захисників. Звісно, такі дефініції дещо умовні. Адже йдеться не про об'єктивне історичне дослідження. Але, так чи інакше, міф дає нашому буттю опору та глибину, а героїчний епос відображає «небуденну буденність» трагедій та подвигів.

Російсько-українська війна спричинила появу нової сторінки в історії нашого героїчного епосу. Його провідною рисою у всі часи є дієва любов до Батьківщини, котра проявляється у воєнному опорі загарбникам і поневолювачам. На сьогодні ми маємо такі зразки у фольклорних творах різних жанрів. Це «колядки, думи, історичні (козацькі, гайдамацькі, опришківські, стрілецькі, повстанські та ін.) пісні, казки, легенди, перекази, в яких відображена воля, завзяття народу у боротьбі з ворогом, злом, кривдою, соціальним і національно-релігійним гнітом, прославляються розум, сила, мужність воїнів, богатирів, народних месників» [1]. Природно, що немає якогось єдиного варіанту фіксації сучасного героїчного епосу нашої нації. Він ще твориться – у піснях, приказках, замовляннях, казках, легендах, переказах, анекдотах, мемах. Ключовими аспектами сучасного українського героїчного епосу є:

- опис бойової, лицарської звитяги (*героїчна оборона Києва, Харкова та інших населених пунктів*);
- прославляння розуму, сили, мужності воїнів (*24 лютого 2022 року інженер окремого батальйону морської піхоти, матрос Віталій Скакун підірвав Генічеський автомобільний міст разом із собою, аби не дати ворогові пройти*);
- чітке уявлення про гідність, яке відрізняє наших воїнів від ворожих (*30 грудня 2022 року український військовий, снайпер 163-го батальйону 119-ої окремої бригади ТРО Чернігівської області Олександр Мацієвський, перебуваючи в російському полоні, був розстріляний «на камеру»; останні його слова – «Слава Україні!»*);
- оптимізм (*улітку 2022, коли весь світ тремтів через ядерні погрози росії, в наших соцмережах поширився мем: «Бути українцем – то не лише не боятися кінця світу, але й мати певні плани на потім»*);
- події зображуються так, як їх трактує народ у період створення епосу (*воїни світла протистоять навалі орків з Мордору*);
- епічний фон становить боротьба двох народностей, позитивними персонажами є національні герої, негативними – їхні супротивники (*знову-таки, мем: «Якщо росіяни десь перед вами будуть хизуватися «великою культурой», нагадайте їм, що їх армія в українських селян крапа труси»*);
- у героїчному епосі в основному поєднується війна і любов (*тому настільки популярними стали, наприклад, спогади української парамедикині Аліни Михайлової, нареченої Дмитра «Да Вінчі» Коцюбайла, про день його загибелі*);
- влада зосереджена в руках якогось володаря, але носіями активної дії є герої, що борються (*від Валерія Залужного до простих бійців – наших знайомих*);
- у центрі сюжету – особистість, її вибір, участь у долі держави (*на цьому ґрунтується, наприклад, популярність Павла Вишебаби – військового, поета та активіста*);
- наявність у народних героїв «суперсили» (*українці зупинили й успішно протистоять «другій армії світу»*).

Таким чином, у нашому сучасному фольклорі окреслюються два типи наративів про російсько-українську війну: те, у що ми віримо (міф) і те, що ми фіксуємо як колективно прожитий реальний досвід (героїчний епос). Попри жанрову різноманітність матеріалу, наскрізними залишаються головні теми: «російсько-українська війна – це боротьба Зла з Добром»; «діяння героїв, їхні подвиги, любов і суперсила»; «чарівні помічники». Саме вони стихійно закріплюються в різний спосіб у масовій свідомості. І завдання кожного українця – сприяти збереженню та поширенню цих важливих складових сучасної усної народної творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Героїчний народний епос. Словник літературознавчих термінів. OnlyArt. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/geroyichnyj-narodnyj-epos/>
2. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. Т.1 / автор-укладач Ю. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
3. Словник української мови у 20 т. Том 8. Л – Мішурний. / Наук. кер. проекту акад. НАН України В. А. Широков. К.: Наукова думка, 2017. 994 с. <https://archive.org/details/8sum20/page/820/mode/1up?view=theater>

НАРАТИВИ ВІЙНИ В TELEGRAM-КАНАЛАХ ТА ЇХ УПЛИВ НА ІНФОРМАЦІЙНУ СТІЙКІСТЬ АУДИТОРІЇ

Синоруб Галина Петрівна,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

доцент кафедри журналістики

*Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

Війна в Україні – це поле інформаційно-психологічного протистояння, у якому важливу роль відіграє інформаційна стійкість аудиторії, її відповідальне медіаспоживання.

Сьогодні Telegram є однією із платформ, на якій повідомляється про події, що відбуваються тут і зараз. На цьому каналі з великою швидкістю продукується інформація, яку чекає аудиторія, проте повідомлення не завжди є достовірними. Телеграм часто стає майданчиком для інформаційних укидів. Цьому сприяє існування безлічі анонімних Telegram-каналів, власники яких абсолютно невідомі. Специфікою Telegram-каналу є те, що немає стрічки новин, але є інший механізм – внутрішні канали поширення, так звані сітки, які можуть бути пронизані маніпулятивними, пропагандистськими, фейковими повідомленнями. Тому постає необхідність у захисті від негативного медіавпливу шляхом формування інформаційної стійкості як кожного громадянина, так і суспільства в цілому [2, с. 110].

Аналізуючи події, що відбувалися протягом жовтня – початку листопада 2022 року, виокремимо найбільш актуальні теми, які набули поширення в інтернет-просторі та викликали активне обговорення. Для аналізу взято Telegram-канали: «Лівий берег» (аудиторія – 6 821 000), «Top News» (аудиторія – 1 067 941), «Ukraine Now» (аудиторія – 903 006), «Реальна Україна», (аудиторія – 355 302), канал С. Стерненка (аудиторія – 305 005), «Захід 24/7 ONLINE» (аудиторія – 79 575). Розглянемо наративи, які поширювалися на цих каналах та їх вплив на інформаційну стійкість аудиторії.